

אָבּוּא בָּם אַבּוּא בַּהֶם, בַּתּוּכֶם
נִכְּה פַּה שְׂרֵשׁ נַעֲמִיק אַת
שׁוֹרְשֵׁנו
עוֹד לֹא תִמּוּ עוֹד לֹא הַסְתִּימוּ
בְּלֵאט בִּשְׂקֵט, חֲרִישִׁי
נִפְסָעָה נַצַּעַד, נִלְךְ
אוֹדָה יְהוָה אוֹמֵר תּוֹדָה לֹאל

עוֹד לֹא תִמּוּ כָּל פְּלֵאִיךְ

מילים: יורם טהרלב | לחן: רמי קלינשטיין

אַרְצֵנוּ הַקִּטְנִטָּנִת, אַרְצֵנוּ הַיְפָה
מוֹלְדֵת בְּלִי בְּתִנֵּת, מוֹלְדֵת יְחַפָּה
קִבְּלִינִי אֶל שִׁירֵךְ, כְּלָה יְפֵה־פִיָּה
פְּתַחֵי לִי שְׁעֵרֵךְ אָבּוּא בָּם אוֹדָה יְהוָה.

עוֹד לֹא תִמּוּ כָּל פְּלֵאִיךְ
עוֹד הַזְּמֵר לוֹ שֵׁט
עוֹד לְבִי מִכָּה עִם לַיִל
וְלוֹחֵשׁ לְךָ בְּלֵאט:
אַתָּה לִי, רַק אַתָּה הָאֲחֵת
אַתָּה לִי אַתָּה, אִם וּבֵת
אַתָּה לִי אַתָּה הַמַּעַט
הַמַּעַט שְׁנוֹתֵר.

בְּצֵל עֲצֵי הַחֹרֶשׁ, הֲרַחֵק מֵאוֹר חֲמָה
יַחְדּוֹ נִכְּה פַּה שְׂרֵשׁ אֶל לֵב הָאֲדָמָה
אֶל מַעֲיֵנוֹת הַזָּהָר, אֶל בְּאֵרוֹת הַתַּם
מוֹלְדֵת לֹלֵא תֵאָר וְצוֹעֲנֵי יְתוֹם.

נְבִיאָה בְּבִגְדֵינוּ אֶת רֵיחַ הַכְּפָרִים
בְּפַעֲמוֹן לִבְנוּ יַכּוּ הָעֲדָרִים,
יִשְׁנָה דְמָמָה רוֹגַעַת
וְקָרוֹ אוֹר יְפָה,
וְלֵאוּרָה נִפְסָעָה בְּרִגְלֵי יְחַפָּה.

עוֹד לֹא תִמּוּ כָּל פְּלֵאִיךְ...

Am Am⁷ Em B⁷sus⁴ Em

גְּבִילֵי דָת-לְמוֹ פֶּה - יְהוָה נוֹצַרְתִּי אֶחָד נֶטְ - ט' קִטְנֶה נוֹצַרְתִּי

5 Am Am⁷ Em B⁷sus⁴ Em Am Am⁷

יְהוָה - נֶטְ - ט' קִטְנֶה נוֹצַרְתִּי אֶחָד נֶטְ - ט' קִטְנֶה נוֹצַרְתִּי אֶחָד נֶטְ - ט' קִטְנֶה

10 D⁷ Gmaj⁷ Cmaj⁷ F[#]m⁷ Bm⁷

דָּה-אוּ בָּם בּוֹא-אֶדְוֶה לִי חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים

15 Em⁷sus⁴ Em Am Am⁶ Em B⁷sus⁴

יְהוָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים

20 Em Am Am⁷ Am⁶ Em B⁷sus⁴ Em

יְהוָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים

25 Am D⁷ Gmaj⁷ Cmaj⁷ F[#]m⁷(no⁵)

יְהוָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים

30 Bm⁷ E⁷sus⁴ E Am⁷sus⁴ Am⁷ Bm/D

יְהוָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים

35 Gsus⁴ Gmaj⁷ C⁶ F[#]m⁷sus⁴ F[#]m⁷ B⁷ Em

יְהוָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים

40 E E⁷ Am⁷sus⁴ Am⁷ Bm⁴/D G⁴ Gmaj⁷

יְהוָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים

44 C⁶ Em/B B⁷sus⁴ B⁷ Em

יְהוָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים וְחֶסֶד וְרַחֲמִים

יורם טהרלב

יורם טהרלב נולד בשנת 1938, בקיבוץ יגור. הוא גדל והתחנך בקיבוץ, וחותרם הרעיונות שעליהם התחנך טבוע בפזמוניו. את שירותו הצבאי עשה ככתב צבאי של ירחון "במחנה גדנ"ע". אחרי שחרורו היה עורך "במחנה נח"ל", ולאחר מכן בחר בקריירה של סופר. יורם טהרלב כתב ספרי ילדים רבים, חלקם מבוססים על סיפורים מתולדות הארץ, ואחרים הכוללים שירים משעשעים וסיפורים בחרוזים לילדים. לפרסום רב ביותר זכה יורם טהרלב ככותב פזמונים. הוא חיבר מאות פזמונים ללהקות הצבאיות ולמופעי בידור אזרחיים, לילדים ולמבוגרים. רבים מפזמוניו זכו בתחרויות זמר, היו ללהיטים כשהושרו לראשונה, ועודם אהובים עד עצם היום הזה. המנגינות למילותיו נכתבו בידי טובי המלחינים של הזמר העברי, ביניהם: משה וילנסקי, נחום היימן, נורית הירש, מתי כספי, מוני אמריליו, שלום חנוך ואפי נצר.

בפזמוניו תיאר יורם טהרלב אירועי עבר תנ"כיים וציוניים למיניהם, וזאת גם בשל הזדהותו האישית. נושאים מגוונים ביותר: הוא עוסק בעבר התנ"כי, הציוני וההתיישבותי; ביהודי הגלותי ובהווה הפורח של המדינה וצבאה. השינויים שחלו בטקסטים שכתב ביטאו גם את השינויים שחלו בתפיסות האידיאולוגיות של כלל החברה הישראלית.

רמי קלינשטיין

רמי קלינשטיין נולד בארצות הברית, בשנת 1962, ועלה ארצה בגיל 8. עוד טרם התפרסם עסק במוזיקה, ובתיכון הקים להקה עם ירמי קפלן. בשנת 1980 התגייס לצה"ל, והיה למנהל המוזיקלי של הלהקה הצבאית "צה"ל 80". פרסומו הגדול הגיע בשנת 1985, כאשר הלחין את שירו של יורם טהרלב "עוד לא תמו כל פלאיך", אשר הפך ללהיט גדול בביצועה של להקת פיקוד הצפון. לקראת סוף שנות ה-80 הפיק, עיבד והלחין את אלבומה של בת זוגו ריטה, שנמכר ביותר מ-120 אלף עותקים. בו-זמנית הוציא את אלבומו השני "על הגשר הישן". בשנת 1990 הקים את להקת "המועצה" ושנתיים אחר כך הלחין, עיבד והפיק מוזיקלית את המחזמר "מלך היהודים". בין אלבומיו: "ביום של הפצצה", "על הגשר הישן", "אהביני", "במסיבה אצל גידו", "תפוחים ותמרים", "האוסף", "כל מה שתרצו" ו-"תגידי את זה". במהלך הקריירה ארוכת השנים שלו, הפיק, עיבד והלחין יותר מ-17 אלבומים לאומנים שונים, ביניהם: דני בסן, ריטה וגידי גוב.

הסיפור שמאחורי השיר

השיר חובר בשנות ה-80. יורם טהרלב הסביר: "ריחה וצבעיה של ארץ הילדות נשארים חרותים לנצח בלבו של כל אדם. נוף מולדתי שלי הוא ריח הכפרים ופעמון העדרים. בילדותי היה אבי רועה צאן, והיה לוקח אותי אתו אל שדות המרעה, שם ראיתי איך נולדים טלאים וגדיים". "עוד לא תמו כל פלאיך" הוא שיר אהבה למולדת, לארץ. השיר מלא התפעמות ורוך; ועם זאת גם חרדה, עצב וגעגועים לזמנים שחלפו, לימים של טוהר ותום ביחסים שבין העם למולדתו. הארץ מואנשת כדמות אישה. בבתים הראשונים היא מתוארת באמצעות רמיזות ודימויים ארוטיים כאהבה וככלה, ואילו בפזמון החוזר היא אם ובת. על פי התיאור היא יפיפייה, אך גם דלה: יחפה, בלי

כתונת, ללא תואר, היא רבת פלאים, אך פלאיה נתונים בסכנה. הדובר בשיר הוא לפעמים המשורר הפרטי, המדבר בגוף ראשון יחיד על אהבתו; ולפעמים הוא נוקט לשון רבים, המייצגת את העם כולו. הדימוי העצמי כ"צועני יתום" מביא אל השיר את המוטיב של היהודי הנווד. הכמיהה להתחברות עם הארץ מקבלת בשיר ביטויים סמליים רבים: פתיחת שערים, הכאת שורשים, לחש אינטימי הנשמע כשבועת אמונים ("את לי את האחת..."). כמו כן, מבוטאת בשיר כמיהה ליציאה משותפת אל הטבע האידילי, הבלתי נגוע, הצבוע בצבעי שיר השירים, או: חזרה אל תקופת התום הרומנטית של "הציונות העובדת" בימיה היפים. הפתיחה לפזמון, המופיעה גם בשמו של השיר, מחזיקה בתוכה מתח רב שבין שני ניגודים: מצד אחד יש פלאים רבים בארץ האהובה, אבל ההקדמה "עוד לא תמו כל..." מצביעה על תהליך שלילי, שבו הפלאים הללו הולכים ואוזלים.

חומרי תשתית - רמיזות

שמואל פישר: השיר "ארצנו הקטנטונת"
 יחזקאל ט"ז: "ואת ערום ועריה ואומר לך: בדמייך חיי! בדמייך חיי!"
 שלם שבזי: "כלה יפהפייה", "קריה יפהפייה"
 תהילים קי"ח, י"ט: "פתחו לי שערי צדק אבוא במ אודה יה"
 שיר השירים: "גן נעול", "אחותי כלה"
 יצחק שנהר: "שיר השתיל": "זה היום ניטע ונשתול ונכה פה שורש"
 חיים נחמן ביאליק: "הכניסיני תחת כנפך" - אהובה, אם ואחות
 שיר השירים ז', י"ב: נופי שיר השירים: נלינה בכפרים/עדרים

מאפייני הלחן

- ◆ הלחן בסולם רה מינור עם דגש יתר על צליל הדומיננטה - לה.
- ◆ קיימות כמה תבניות ריתמיות החוזרות על עצמן מספר רב של פעמים.
- ◆ בבית א' יש שני חלקים: קדמה-תיבה 7, תיבות 8-15. בחלק הראשון המשפטים סימטריים וחוזרים על עצמם בצורה מדויקת, ובחלק השני עם שינויים קלים. תיבות 12-13 משמשות סקוונצה לתיבות 8-9, תיבות 10-11 הן משפט פותח ותיבות 14-15 הן משפט סוגר.
- ◆ בית ב' הוא חזרה על הלחן בבית א', אולם כאן בחר המלחין לערוך שינויים קלים ומדי פעם לעלות אוקטבה: לעתים בחלק מהמשפט (השווה בין תיבות 6-7 לתיבות 22-23), ולעתים כל המשפט (השווה בין תיבות 8-9 לתיבות 24-25).
- ◆ הפזמון מורכב מכמה סקוונצות של תבנית ריתמית החוזרת על עצמה.

◆ המרווח הבולט ביותר בשיר הוא הסקונדה הן בעלייה והן בירידה. כמו כן, בולטות מאוד הקפיצות כלפי מעלה, בסקסטה או קווינטה, בתחילת התיבות (בקדמה, בתיבות 2, 4, 6).

◆ כל הפרזות בשיר מסתיימות בצליל ארוך, היוצר תחושה של נשימות בין משפט למשפט. אין פרזה מוזיקלית ארוכה, הכול קטוע. השיר מלא הרהורים, לבטים, מחשבות והתלבטויות.

שאלות אשיון ואשיון

1. האם זהו שיר אהבה? אהבה למי (מיהי הנאהבת)? איך אפשר להוכיח זאת?
2. הסבירו את המושג "האנשה" (פרסוניפיקציה). כאן יש האנשה של ארץ. האנשת ארץ ישראל או האומה הישראלית וההתייחסות אליה כאל נערה, כאל אישה אהובה, היא מסורת עתיקה ועשירה בתרבות ישראל (דוגמאות נוספות: ישעיהו ס', א'; "קומי אורי כי בא אורך"; ירמיהו ב', ב'; "זכרתי לך חסד נעורך"; מגילת איכה; שירי רבי יהודה הלוי; קינות לציון; שלם שבזי: "קריה יפהייה"; דוליצקי: "ציון חמדתי... יפתי לך מרחוק נפשי הומייה"; וגם בשירים בני זמננו).
3. תארו את דמות הארץ-הנערה, כפי שהיא מופיעה בשיר.
4. איך אתם מבינים את התיאור "בלי כתונת", "יחפה"? (ביחזקאל ט"ז, ז' - בקטע שנמצא גם בהגדה של פסח - תיאור האומה כ"ערום ועריה", ולאחר מכן הציווי, שנשמע כיום אקטואלי כל כך, "בדמיך חייל בדמיך חייל")
5. מיהו הדובר בשיר? המשורר? העם כולו? (המשורר מעמיד עצמו כמי שנותן ביטוי לחוויה הקולקטיבית, אך יש לו גם בקשה אישית: "קבליני אל שירך").
6. "פתחי לי שעריך" (המקור בתהילים קי"ח, י"ט). מהו ההקשר התרבותי, הסמלי של השער/השערים? (פתיחת השערים - להגיע אל הדבר הנכסף - גאולה - הרמז הארוטי).
- א. שערי צדק; שערי רחמים; שערי תשובה; נעילת שערים; "פתח לנו שער בעת נעילת שער".
- ב. "גן נעול אחותי כלה" - שיר השירים.

7. "יחדיו נכה פה שורש אל לב האדמה" - מהי המשמעות הסמלית של הכאת שורשים? לאן שואפת להגיע הכאת השורשים? (הכאת שורשים היא גאולה: א. במובן הפיזי - השתרשות במולדת; ב. במובן הרוחני - שיבה אל מעיינות הזוהר ובארות התום - מקורות מים חיים).
8. "מולדת ללא תואר וצועני יתום" - הסבירו את התיאור של בני הזוג (ארץ נטושה, שוממת, ענייה ועם נודד חסר מולדת - הארכיטיפ של היהודי הנודד - יתום - בניגוד ליהודי הדתי, שהייתה בו אמונה ב"אבינו שבשמים", ביחד נגאל וניגאל).
9. "עוד לא תמו כל פלאיך" - זה השם שהמשורר בחר לשירו. הביאו דוגמאות ל"פלאי הארץ", כל אחד וחוויותיו מן הקשר האישי שלו עם המולדת.
10. "המעט שנותר" - נותר ממה?
11. בבית האחרון מתוארים מחוזות התום והזוהר שהוא מבקש לחזור אליהם, כדימויים חושניים: נופי כפרים, טבע נקי, רגוע, טהור, ריחות, צליל פעמון, קרן אור, נופי שיר השירים. אל איזו תקופה בהיסטוריה של יחסי החיזור בין העם ובין הארץ הוא מבקש לחזור?
12. מה מבטא התיאור: "רגל יחפה"? (טבעיות - מגע ישיר עם האדמה, עם הדברים עצמם: בלי מחיצות, מסכות, זיופים).
13. מדוע, לדעתכם, הלחן בנוי ממשפטים קצרים? מדוע אין רצף מוזיקלי? מה הייתה כוונתו של המלחין? איזו תחושה מעורר לחן כזה אצל המאזין?
14. השווה בין תיבות 8-15 לתיבות 14-27. מדוע בחר המלחין להעלות חלק מהצלילים לאוקטבה גבוהה יותר? האם יש קשר בין הלחן לטקסט?
15. מה אופיו של הלחן? האם יש קשר בין אופיו של הלחן ובין התבניות הריתמיות החוזרות על עצמן מספר רב של פעמים?

אָרֶץ חֲמֵדַת אֲבוֹת הָאָרֶץ
שֶׁאֲבוֹתֵינוּ אֵהָבּוּ
תִּתְגַּשְׁמְנָה יִתְקַיְיֵמוּ בְּמִצִּיאוֹת
נִיצוֹר נַעֲשֶׂה מִחֲדָשׁ
דָּרוֹר חוֹפֵשׁ
הַשְּׂכִינָה רוּחַ הָאֱלוֹהִים
שׁוֹכֵה נִמְצֵאת
נִירוֹ נִיר תַּחֲרֹשׁוּ בְּשִׁדּוֹת
גִּילֹ גִיל תִּשְׁמַחוּ
הִנְצוּ נְצַנִּים הַתְּחִילוּ לַפְרוּחַ

פַּה בְּאֶרֶץ חֲמֵדַת אֲבוֹת

מילים: ישראל דושמן | לחן: חנינא בן יצחק קרציבסקי

פַּה בְּאֶרֶץ חֲמֵדַת אֲבוֹת
תִּתְגַּשְׁמְנָה כָּל הַתְּקוּוֹת
פַּה נַחֲיָה וּפַה נֹצֵר,
חַיֵּי זֶהָר, חַיֵּי דָרוֹר.
פַּה תִּהְיֶה הַשְּׂכִינָה שׁוֹכֵה
פַּה תִּתְפַּרַח גַּם שְׁפֵת הַתּוֹכֵה.

נִירוֹ נִיר נִיר נִיר
שִׁירוֹ שִׁיר שִׁיר שִׁיר
גִּילֹ גִיל גִיל גִיל
כְּבָר הִנְצוּ נְצַנִּים.

נִירוֹ נִיר נִיר נִיר
שִׁירוֹ שִׁיר שִׁיר שִׁיר
גִּילֹ גִיל גִיל גִיל
עוֹד יְבוֹאוּ זְרַעוֹנִים.